

Basisinformatie energyboards

Bestuurlijke coördinatie op het energiesysteem in de provincie

Rijksoverheid

Inhoudsopgave

1. Aanleiding van deze basisinformatie
2. Doel, scope en actielijnen van een energyboard
3. Organisatie
4. Rollen en verantwoordelijkheden
5. Praktijkvoorbeelden

Totstandkoming document

Dit document is opgesteld door het Landelijk Actieprogramma Netcongestie (LAN) team van actielijn 1 (sneller bouwen), de landelijke Werkgroep Integraal Programmeren (WIP) en opdrachtgevers van beiden: de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG), het Interprovinciaal Overleg (IPO), Netbeheer Nederland (NBNL) en de ministeries van Economische Zaken en Klimaat (EZK), Binnenlandse Zaken (BZK) en Infrastructuur en Waterstaat (I&W).

1. Aanleiding van deze basisinformatie

Aanleiding en doel van dit document

In het LAN is eind 2022 afgesproken om bestuurlijke coördinatie per provincie in te richten om de regionale samenwerking op diverse gebieden te verbeteren: het versnellen van netuitbreidingsprojecten, het benutten van het net en het integraal programmeren van het energiesysteem.

Door de oprichting van zogenaamde 'energyboards' per provincie is deze afspraak gerealiseerd. In juni 2024 heeft elke provincie een energyboard. Tegelijkertijd zijn er nog grote verschillen in werkwijzen.

Het doel van dit document is het meegeven van basisinformatie – de ingrediënten – voor het inrichten en/of het doorontwikkelen van de energyboard in 2024.

Dit document ondersteunt hiermee de intentie vanuit het Rijk (EZK, BZK, I&W), het IPO, de VNG en Netbeheer Nederland om de gezamenlijke en gelijkwaardige manier van werken in de energyboards te versterken en te zorgen voor harmonisatie tussen de energyboards. Harmonisatie is nodig om te zorgen voor een goede wisselwerking op producten tussen energyboards en schaalniveaus – denk bijvoorbeeld bij het MIEK, uitvoering van PEH en provinciale energievisies) – en om ruimte te bieden voor eigen regionale kenmerken en aanpak.

Notabene:

- De naamgeving wisselt per energyboard (o.a. Energieraad, Energietafel en BO Energie). Dit is prima mits voor alle partners duidelijk is dat het om een energyboard gaat.
- Naast de energyboards in de 12 provincies is er een aparte energyboard voor de Rotterdamse haven (Rotterdam-Moerdijk). Deze energyboard heeft een sterke relatie met de energyboard in de provincie Zuid-Holland.
- In 2024 wordt gewerkt aan nieuwe interbestuurlijke samenwerkingsafspraken. Deze kunnen leiden tot nieuwe inzichten over de energyboards.

2. Doel, scope en actielijnen van een energyboard

Doel, scope en mandaat van een energyboard

Doel

Het doel van de energyboards is om alle energiesysteem-gerelateerde zaken op provinciaal schaalniveau te coördineren en af te stemmen. Hierbij gaat het om energievraag en –aanbod, flexibiliteit (opslag en conversie) en energie-infrastructuur.

Scope

De energyboards zijn sector-overstijgend. In een energyboard vindt afstemming plaats over zaken die het gehele energiesysteem op provinciaal schaalniveau aangaan – in nauwe wisselwerking met het nationale en lokale schaalniveau. De energyboards leveren een bijdrage aan de noodzakelijke samenhang in keuzen die het energiesysteem raken vanuit ruimtelijk beleid, energieketens en sectoren. Op korte en lange termijn. Dat is belangrijk gezien de steeds hechter wordende relatie tussen ruimtelijke ordening, sectorale planvorming en de inpassing en situering van de energievoorziening.

Mandaat

De energyboards zijn besluitvoorbereidend en hebben geen eigen besluitvormend mandaat over de producten zoals een energievisie, pMIEK of investeringsbeslissingen van infrastructuur. Ook besluitvorming over sectorale producten (bijv. CES, NAL, TVW, MIRT) en ruimtelijke producten (bijv. omgevingsvisie of -verordening) vindt niet plaats in een energyboard. Wel wordt de relatie van deze producten met de scope van de energyboards besproken en is er mandaat op de eigen activiteiten van de energyboard.

In de praktijk worden de standpunten die partijen gezamenlijk in de energyboard bepalen worden meegenomen in de besluitvorming in hun eigen achterban. Dit kan zijn: Rijk (via IMO, IDO, BO K&E en sectorale programma's), de provincie (via GS/PS), de gemeenten (BW/GR) en/of netbeheerders als het gaat om investeringsbesluiten op infrastructuur.

Voor de producten van het integraal programmeren is een notitie opgesteld (zie rvo.nl/energiesysteem) die aangeeft hoe de besluitvorming kan verlopen. Het gaat daarbij o.a. om het plan van aanpak, de energievisie, het provinciaal Meerjarenprogramma Infrastructuur Energie en Klimaat (pMIEK) en een uitvoeringsaanpak van die projecten.

Actielijnen in een energyboard

In een energyboard worden (in ieder geval) de onderstaande drie actielijnen uitgevoerd, gecoördineerd en gemonitord:

1. **Sneller bouwen energie-infra** – focus op korte/middellange termijn (2-5 jaar).
2. **Stimuleren slimme oplossingen** – focus op kortetermijnoplossingen (1-3 jaar).
3. **Integraal programmeren** – focus op (middel)lange termijn samenhang energiesysteem en ruimtelijke ontwikkeling (4-10 jaar en verder).

De energyboard heeft met deze drie actielijnen samen dus zowel een korte als een lange termijn horizon. Naast deze drie actielijnen kunnen er, afhankelijk van de context, nog diverse extra actielijnen logisch zijn. Denk bijvoorbeeld aan een issueteam, dat zich richt op specifieke casussen en een actielijn gericht op monitoring.

Actielijn 1: sneller bouwen energie-infra

Voorbeeldactiviteiten:

- Zorgen voor een goed en **gedeeld overzicht** van knelpunten en benodigde uitbreidingen/nieuwbouw,
- **Versnellingsaanpak** om uitbreidingen versneld te realiseren (o.a. extra capaciteit, inpassingsteams, experimenteerruimte),

Actielijn 2: stimuleren slimme oplossingen

Voorbeeldactiviteiten:

- **Inzet van regelbare opwek:** tijdelijke inzet op lagere spanningsniveaus,
- **Inzet van netondersteunende opslag,**
- **Stimuleren energiehubs:** lokale samenwerking van gebruikers en producenten van energie.

Actielijn 3: integraal programmeren

Voorbeeldactiviteiten:

- Coördinatie, uitvoering en besluitvoorbereiding van producten (o.a. energievisie, pMIEK),
- **Uitvoeringsafspraken** maken over pMIEK-projecten (*heeft overlap met Actielijn 1*),
- Zorgen voor wisselwerking van provinciaal/regionaal met lokaal en nationaal schaalniveau.

Overige actielijnen

Voorbeeldactiviteiten:

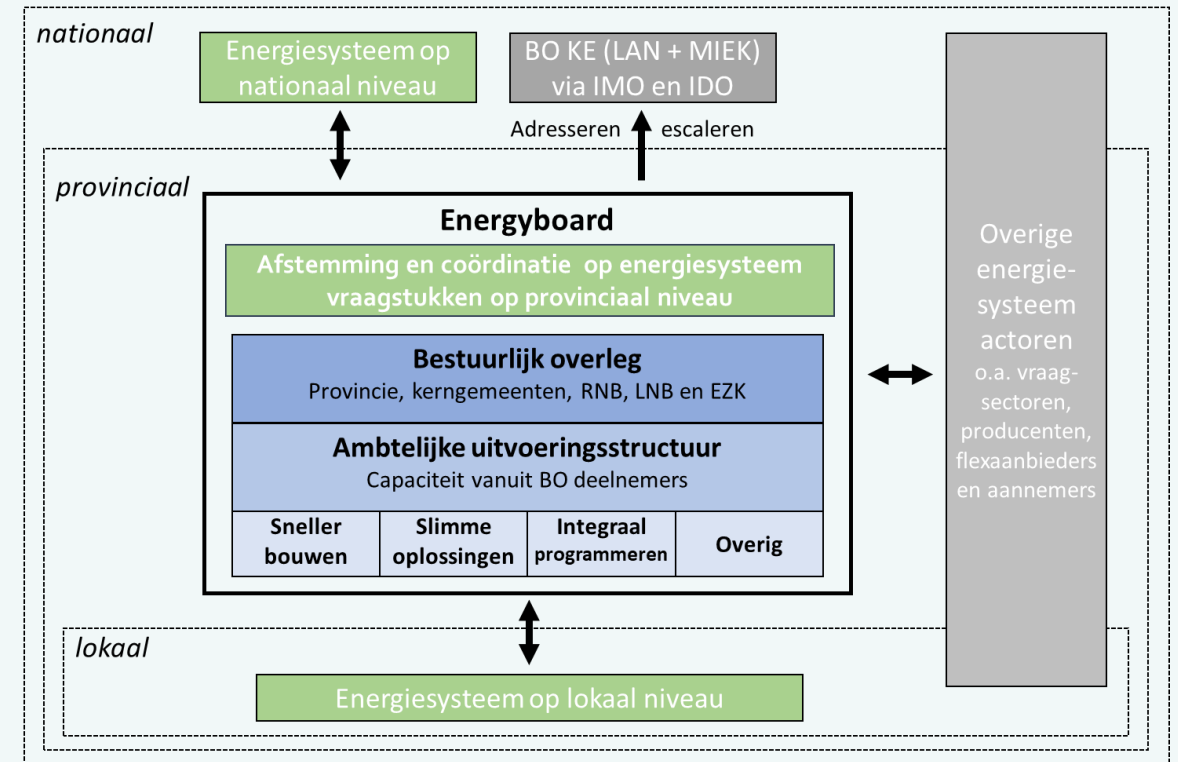
- Communicatieteam,
- Issueteam,
- Monitoringsaanpak,
- Acties gericht op specifieke energiedragers, zoals warmte en waterstof,
- Inpassing grootschalige batterijopslag.

Positionering energyboards

De figuur hiernaast laat zien hoe een energyboard gepositioneerd is als structuur op provinciale schaal, tussen nationale gremia en lokale energiesysteem ontwikkelingen.

Op dit moment zijn er in een provincie tal van samenwerkingsverbanden actief: economisch, gebiedsgericht en sectoraal. Voorbeelden hiervan zijn economic boards, ROM's, RES-regio's, industrieclusters en NOVEX-samenwerkingen.

Vrijwel ieder samenwerkingsverband heeft een eigen beleidscyclus met specifieke producten en een eigen traject. Denk bijvoorbeeld aan een CES, RES of omgevingsvisie. Ook elk product daarin heeft een eigen cyclus en besluitvorming. Het is belangrijk om hiertussen een goede wisselwerking te organiseren, zodat de verschillende producten elkaar kunnen voeden. Ga hierover het gesprek in de regio aan. Op nationaal niveau wordt hierover in de interbestuurlijke samenwerkingsafspraken 2024 nagedacht.

3. Organisatie

Kernpartners

Het uitgangspunt is dat iedere energyboard bestaat uit een groep **kernpartners**, samengesteld uit de volgende partijen:

- Provincie
- (Kern)gemeenten*
- Regionale netbeheerder(s)
- TenneT
- Gasunie
- EZK (namens het Rijk en in afstemming met ten minste de ministeries van BZK en I&W)

Iedere partij neemt vanuit de eigen rol gelijkwaardig deel. Respect en nieuwsgierigheid voor elkaars uitdagingen, krachten en verantwoordelijkheden zijn daarbij cruciaal. Het is de inzet dat er gedeeld eigenaarschap ontstaat voor de aanpak van gedeelde opgaven en gewerkt wordt met een adaptieve en lerende werkwijze.

* In sommige energyboards nemen alle gemeenten deel (o.a. Fryslân en Flevoland). Veel energyboards kiezen daar niet voor in verband met het grote aantal gemeenten in een provincie. Vaak sluiten daar 'kerngemeenten' aan. In dat geval is het van belang te organiseren dat er wisselwerking plaatsvindt tussen de deelnemende gemeenten en de andere gemeenten. Alleen dan is er een basis voor gelijkwaardige deelname. Een regionaal samenwerkingsverband, zoals een RES-samenwerking of economic board, kan hier een goede rol in spelen.

Andere partners

De **andere partners** verschillen per energyboard: elke regio is uniek, en overal zijn andere partijen actief in het aanpakken van uitdagingen binnen de energietransitie. Het is de verantwoordelijkheid van de energyboard om alle partners goed te betrekken. Voorbeelden van ondersteunende partners die kunnen deelnemen in de energyboard:

- Waterschappen,
- Drinkwatermaatschappijen,
- Brancheorganisaties,
- Gebieds-, keten- of sectorvertegenwoordigers (bijv. vanuit RES, CES of NAL),
- Regioteams (samenwerking van NVDE, Holland Solar en Energie-Nederland),
- Overige partijen zoals warmtebedrijven of belangrijke energiegebruikers en leveranciers in regio.

Voorbeelden: in Fryslân leveren deze partners gezamenlijk één vertegenwoordiger aan het bestuurlijk overleg. In Utrecht is een klankbordgroep met de andere partners ingericht.

Opbouw van een energyboard

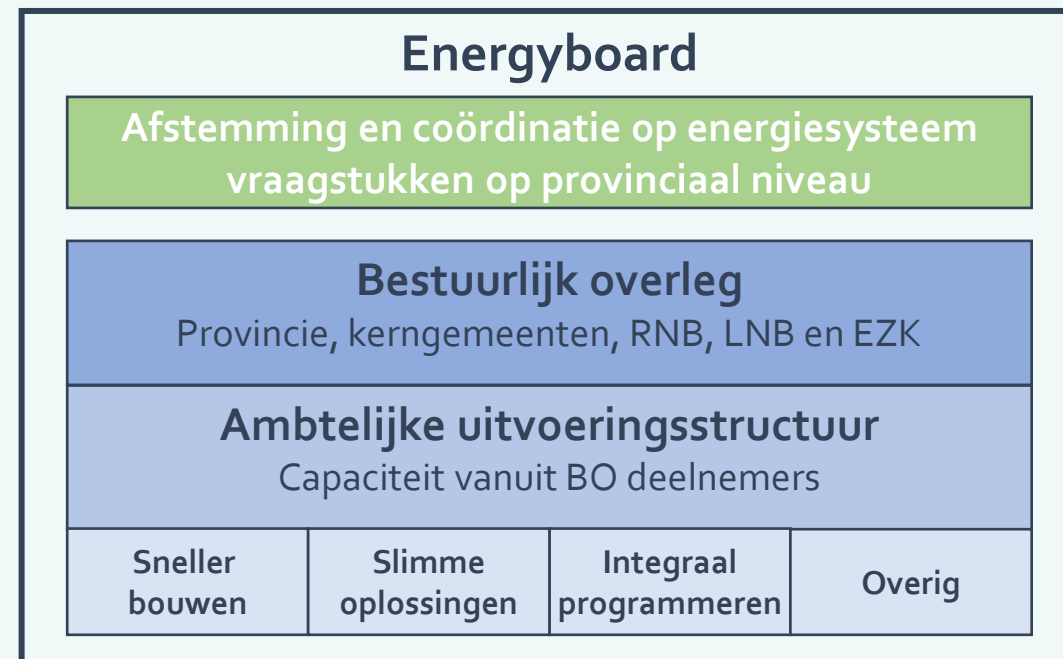
Een energyboard bestaat uit een bestuurlijk overleg met hierin ten minste de kernpartners en een ambtelijke uitvoeringstructuur. De capaciteit voor de ambtelijke uitvoeringstructuur wordt geleverd vanuit de kernpartners.

De ambtelijke ondersteuning voert de vastgestelde actielijnen uit en omvat:

- Een **programmamanager** over alle werksporen die werkzaamheden uitvoert in opdracht van alle kernpartners. Zodra het werk toeneemt kan het wenselijk zijn om trekkers per werkspoor aan te stellen.
- Een **ambtelijk werkteam** dat activiteiten uitvoert vanuit de betrokken organisaties. Idealiter vormt dit team een echte samenwerkplek tussen tenminste de verschillende overheden en netbeheerders.
- Als niet alle gemeenten vertegenwoordigd zijn is het noodzakelijk dat de bestuurlijke trekkers van de deelnemende gemeenten de gemeenten die zij mede vertegenwoordigen meenemen in het proces. Een ambtelijk medewerker kan de bestuurlijke trekker ondersteunen om zo de afstemming met andere gemeenten goed in te regelen.

Naast de begeleiding van activiteiten bereidt het ambtelijk werkteam ook de energyboard voor. Een logische frequentie is minimaal 1x per maand, maar dat is mede afhankelijk van de situatie in de provincie.

Nota bene: provincies en gemeenten ontvangen voor 2024-2025 middelen van het Rijk om extra mensen aan te nemen op netcongestie en energie-infra. Deze middelen geven een impuls aan de energyboards en de inhoudelijke actielijnen.

3. Rollen en randvoorwaarden voor een succesvolle samenwerking

Rollen en verantwoordelijkheden per deelnemende organisatie

Provincie

- Neemt de regie in het inrichten van het energyboard,
- Bewaakt proces en agenda (vóór aanstelling van evt. programmamanager),
- Verbindt tussen gemeenten,
- Verbindt schaalniveau Rijk en lokaal,
- Coördineert energievisie en pMIEK,
- Vergunningverlening en provinciaal ruimtelijk beleid.

(Kern)gemeenten

- Expertise over lokale vraagstukken en oplossingen,
- Inzicht geven in lokaal draagvlak,
- Verbinding van visie met omgeving,
- Gemeentelijk ruimtelijk beleid, o.a. vergunningverlening, omgevingsplan en eventueel omgevingsvisie,
- Medeverantwoordelijk opstellen pMIEK,
- Verantwoordelijk voor TVW en WUP verlening en lokaal ruimtelijk beleid.

Regionale netbeheerder(s)

- Aanleg en onderhoud regionaal elektriciteit- en aardgasnetwerk,
- Knelpuntanalyses maken met input en afstemming landelijke netbeheerders,
- Informatie/inzichten over netten en investeringsbesluiten (IP's) delen,
- Technische expertise + oplossingen inbrengen.

TenneT

- Aanleg en onderhoud nationaal elektriciteitsnet (EHS/ HS),
- Informatie/inzichten over netten en investeringsbesluiten (IP's) delen,
- Technische expertise + oplossingen inbrengen.

Gasunie

- Aanleg en onderhoud nationale aardgas- en waterstofnetwerk,
- Informatie/inzichten over leidingen en investeringsbesluiten (IP's) delen,
- Technische expertise + oplossingen inbrengen.

EZK

- Afstemming nationale en regionale ontwikkelingen,
- Verbinding met andere ministeries,
- Effectief inzetten tools, landelijke wet- en regelgeving en ruimtelijk beleid,
- Verbind met landelijke producten, zoals NPE, PEH, nMIEK en Nota Ruimte.

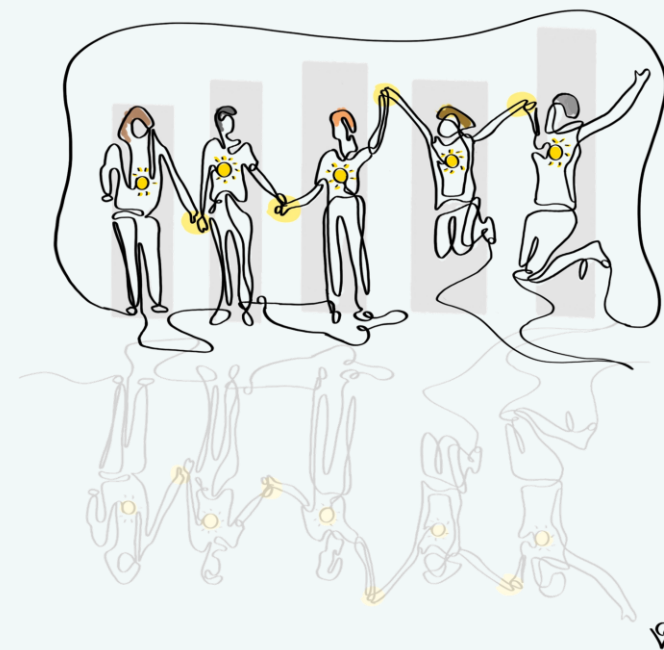
Randvoorwaarden voor succesvolle samenwerking

- Voor een succesvolle en gelijkwaardige samenwerking tussen partijen is het erkennen van elkaars verantwoordelijkheden en rollen essentieel. Zo ontstaat er duidelijkheid over wie wanneer aan zet is.
- De samenwerking werkt als alle deelnemers samen achter de gedeelde opgaven staan, de problematiek erkennen en zich verdiepen in elkaars DNA.
- Monitoring ter ondersteuning van activiteiten lijkt wenselijk. Dus niet om deelnemers af te rekenen. Evalueer en reflecteer: wat gaat er goed, wat niet en waarom niet?
- Het aanstellen van een onafhankelijke programmamanager of procesregisseur is wenselijk vanwege het onderscheid tussen enerzijds de inhoudelijke verantwoordelijkheid en anderzijds de procesrol van de verschillende kernpartijen in de samenwerking. Vooral in complexe situaties.

Notabene: om van elkaar te leren is er vanuit de WIP en LAN-actielijn 1 de leerkring energyboards opgericht. Deelnemers zijn de ambtelijk voorbereiders (of een vergelijkbare rol) van de bestuurlijke overleggen en een vertegenwoordiging van kerngemeenten, IPO, VNG, NBNL en EZK.

Om tot succesvolle besluitvoorbereidende consensus te komen, is het belangrijk om de link te leggen tussen verschillende disciplines:

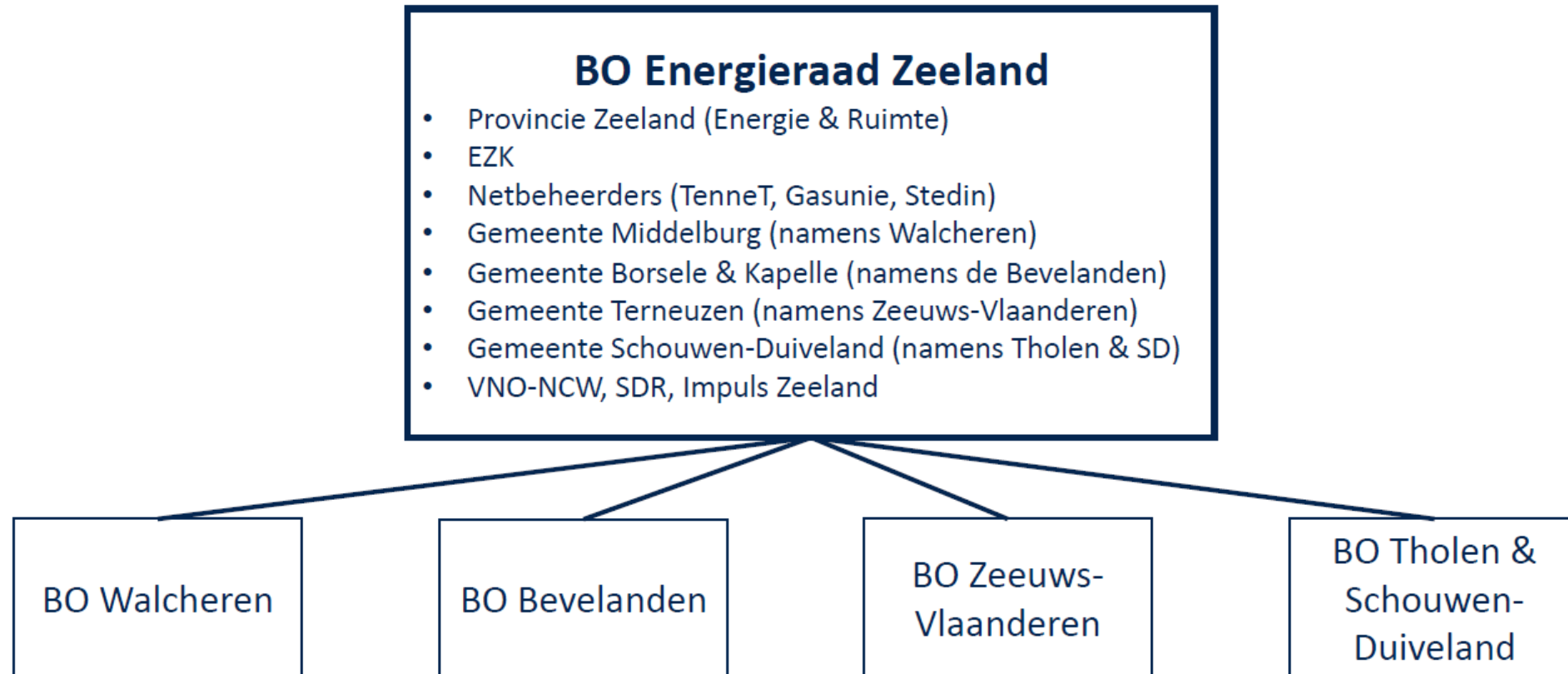
- Overheden leggen de link tussen energie, ruimte, en economie,
- Netbeheerders leggen de link tussen planvoorbereiding en realisatie,
- Voor beide partijen geldt dat de verbinding tussen het ruimtelijk domein en de energiewereld bestendig kan worden.

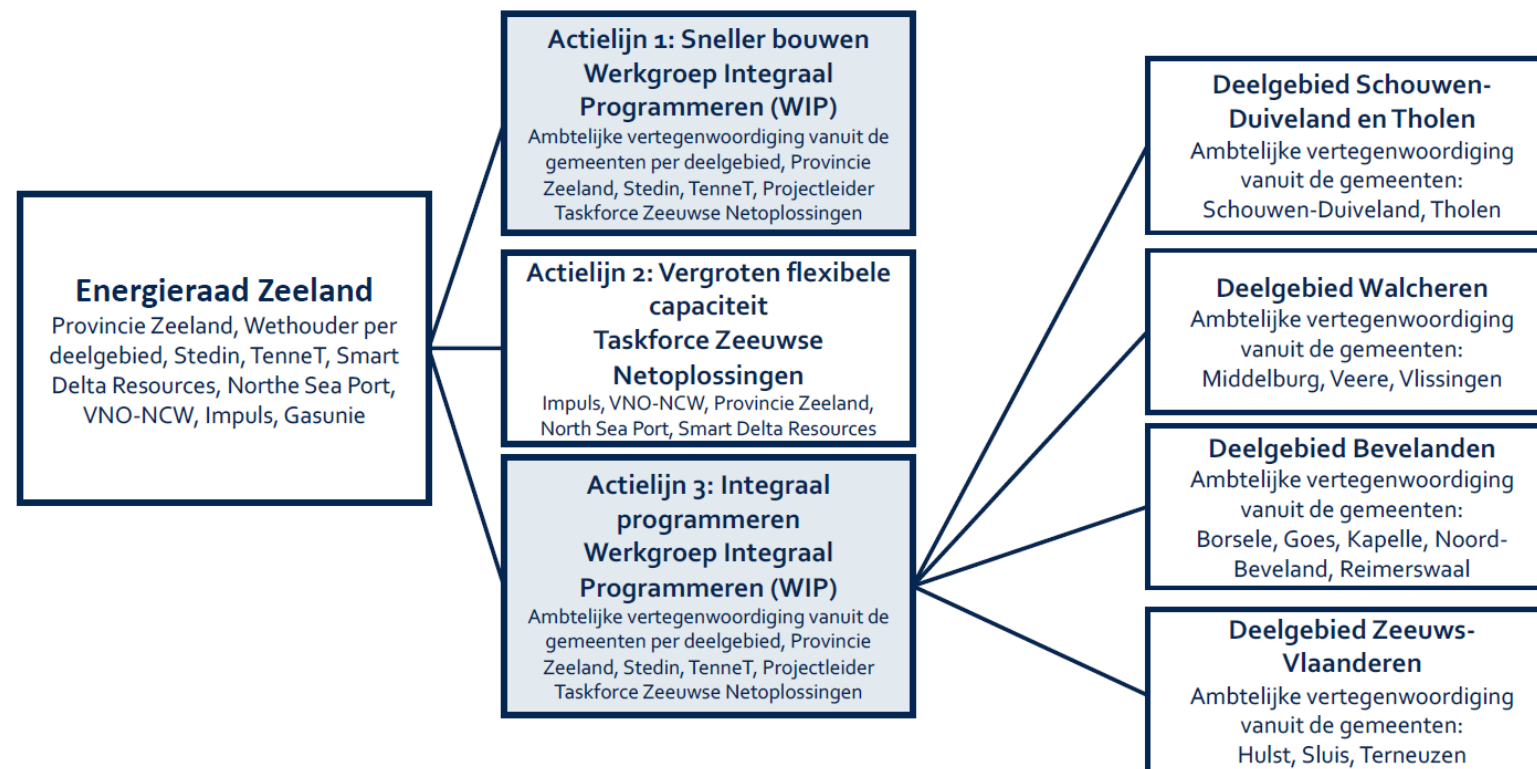

5. Drie praktijkvoorbeelden

Zeeland (1/3): Energieraad (de Energieraad is de energyboard in Zeeland)

Zeeland (2/3): Energieraad – ambtelijke structuur

Primaire activiteiten:

1. Samenstellen agenda Energieraad (o.a. op basis van input uit deelgebieden);
 2. Terugkoppelen informatie uit Energieraad;
 3. Uitzetten lijnen en acties die vallen binnen actielijn 1 (Sneller bouwen) en actielijn 3 (Integraal programmeren en PMIEK)
 4. Samenspel bewaken met actielijn 2 (Beter benutten bestaande transportcapaciteit / Taskforce Zeeuwse Netoplossingen)
- Op korte termijn: samenspel met AZON/MOZON (planning openbare werken)

Zeeland (3/3): Interview Anke Calon (Projectleider Energie Provincie Zeeland)

Anke is ambtelijk secretaris van de Energieraad (de energyboard in Zeeland) en voorzitter van de ambtelijke Zeeuwse werkgroep integraal programmeren. De werkgroep bewaakt de drie actielijnen waarop de Zeeuwse Energieraad stuurt.

Waar ben je trots op?

“De bestuurders van netbeheerders en overheden groeien steeds verder naar elkaar toe en nemen vaker samen de regie op het energiesysteem. Ook ambtelijk werken we steeds beter samen. We zien nu bijvoorbeeld ook dat we gezamenlijk communiceren naar de stakeholders over het netcongestie onderzoek.”

Wat werkt er goed bij jullie?

“Het bedrijfsleven sluit nu ook aan bij de Energieraad. We houden elkaar scherp, omdat hun belangen direct op tafel komen. En het wordt duidelijk dat we het met elkaar moeten rooien. En we kunnen in ons geval direct tegen VNO-NCW en Nort Sea Port zeggen: We hebben echt flexibiliteit op het net nodig, dus verspreid deze boodschap onder je stakeholders, want zij zijn een deel van de oplossing.”

Wat raad je andere energyboards aan?

“Bij ons begint goed te werken dat de gedeputeerde Ruimte ook aan tafel zit, waardoor met name samenspel tussen portefeuillehouder energie en ruimte.”

Wat is je belangrijkste inzicht van de afgelopen periode?

“De energietransitie boksen we met technologie wel voor elkaar. De grootste uitdaging is het verstevigen van de samenwerking met elkaar. Alleen zo kom je tot versnelling. Goed naar elkaar luisteren en wederzijds begrip zijn daarbij belangrijk. Dit is ook de meerwaarde van de provincie, die er vaak net iets meer boven kan hangen.”

Wat zijn jullie aandachtspunten voor doorontwikkeling?

“De energieraad is nadrukkelijk niet besluitvormend en heeft geen mandaat. Ik voorzie, dat de als de netcongestie toeneemt goede regie op het energiesysteem belangrijker wordt. Als mensen, middelen en materialen schaarser worden, dan moet de Energieraad wellicht verder kunnen reiken dan het individuele gemeentebelang.”

Wat wil je nog meer meegeven?

“Ik vind de leertrajecten rondom integraal programmeren heel waardevol. We hebben deze transitie nog nooit gedaan daarom is het delen van kennis, kunde, ervaringen en inzichten met elkaar super belangrijk.”

Anke Calon

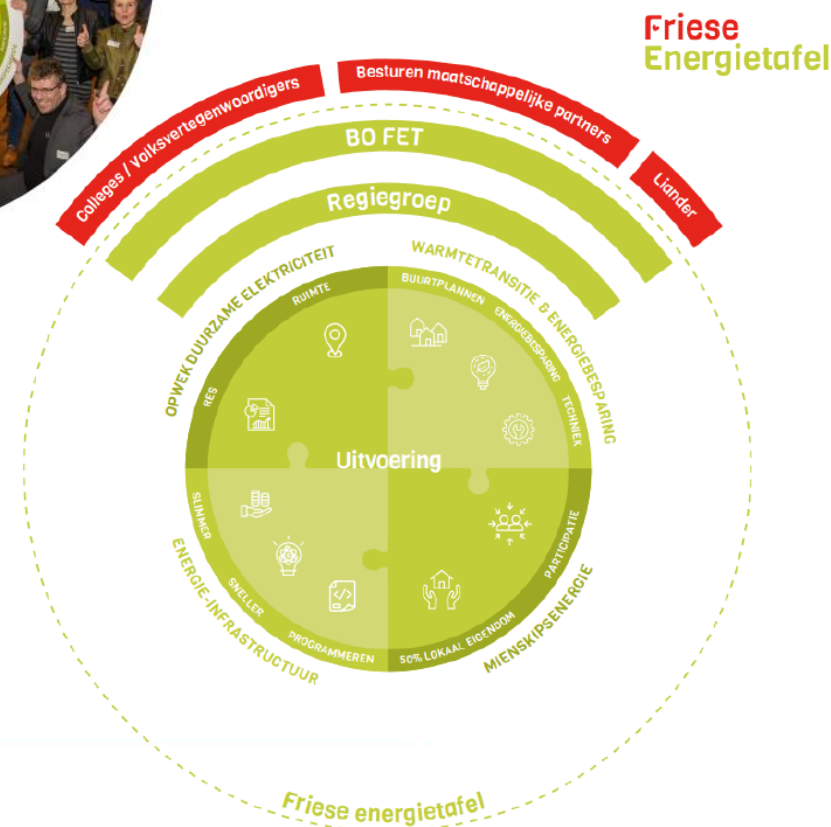
Fryslan (1/3): Friese Energietafel (de Energietafel is de energyboard in Fryslan)

De Friese Energietafel

Het samenwerkingsdocument in februari 2023
ondertekend door:

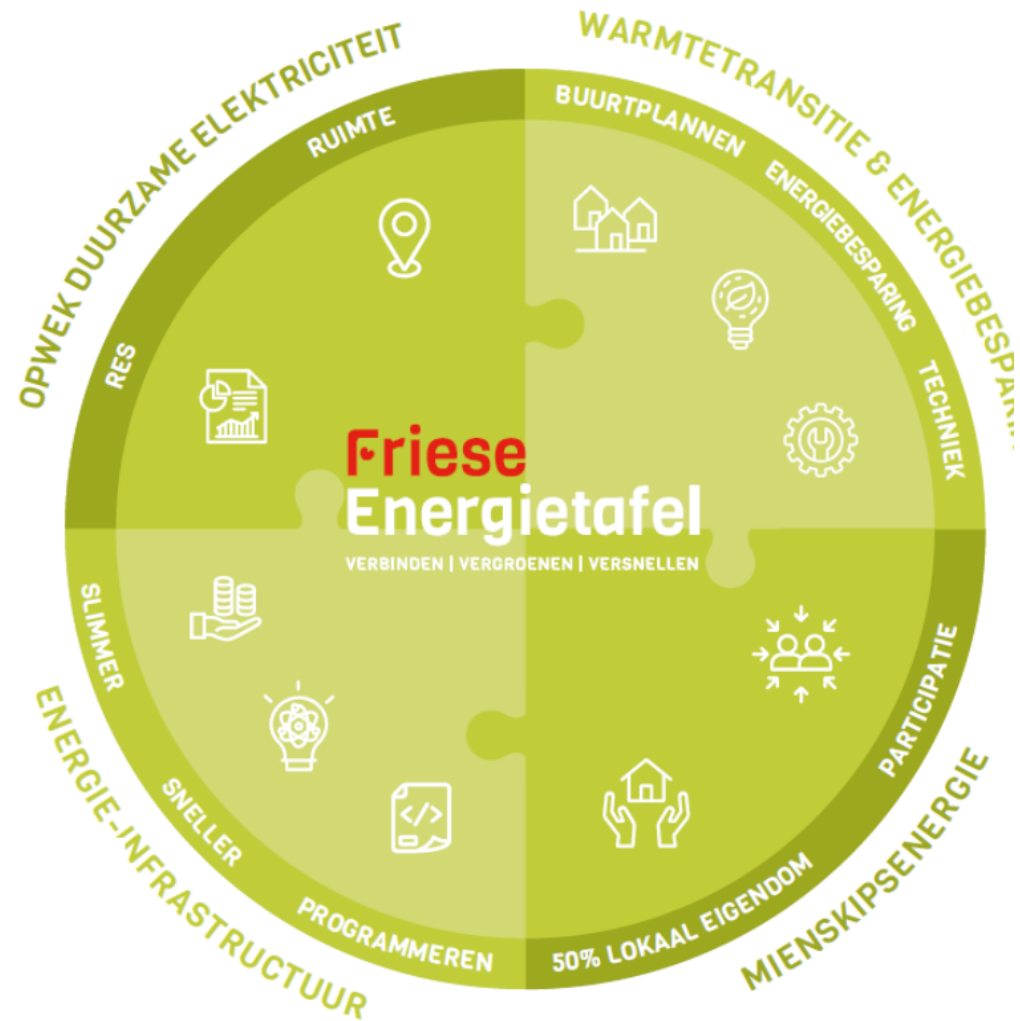
Provincie Fryslân, alle 18 Friese gemeenten,
het Wetterskip Fryslân, Liander en de Friese Energiealliantie
met 11 betrokken maatschappelijke organisaties

Fryslan (2/3): Friese Energietafel

Wat doet de FET

- Bundelen van krachten, kennis en kunde
- Voorbereiden bestuurlijke besluitvorming
- Netwerk verstevigen
- Programmacyclus van 2 jaar
- Uitvoering via 4 programmalijnen:
met concrete resultaten en plannen
- Elke pijler staat in verbinding met de andere
pijlers
- Monitoring en aanscherping
- Flexibel en inspelen op kansen

Fryslan (3/3): Friese Energietafel

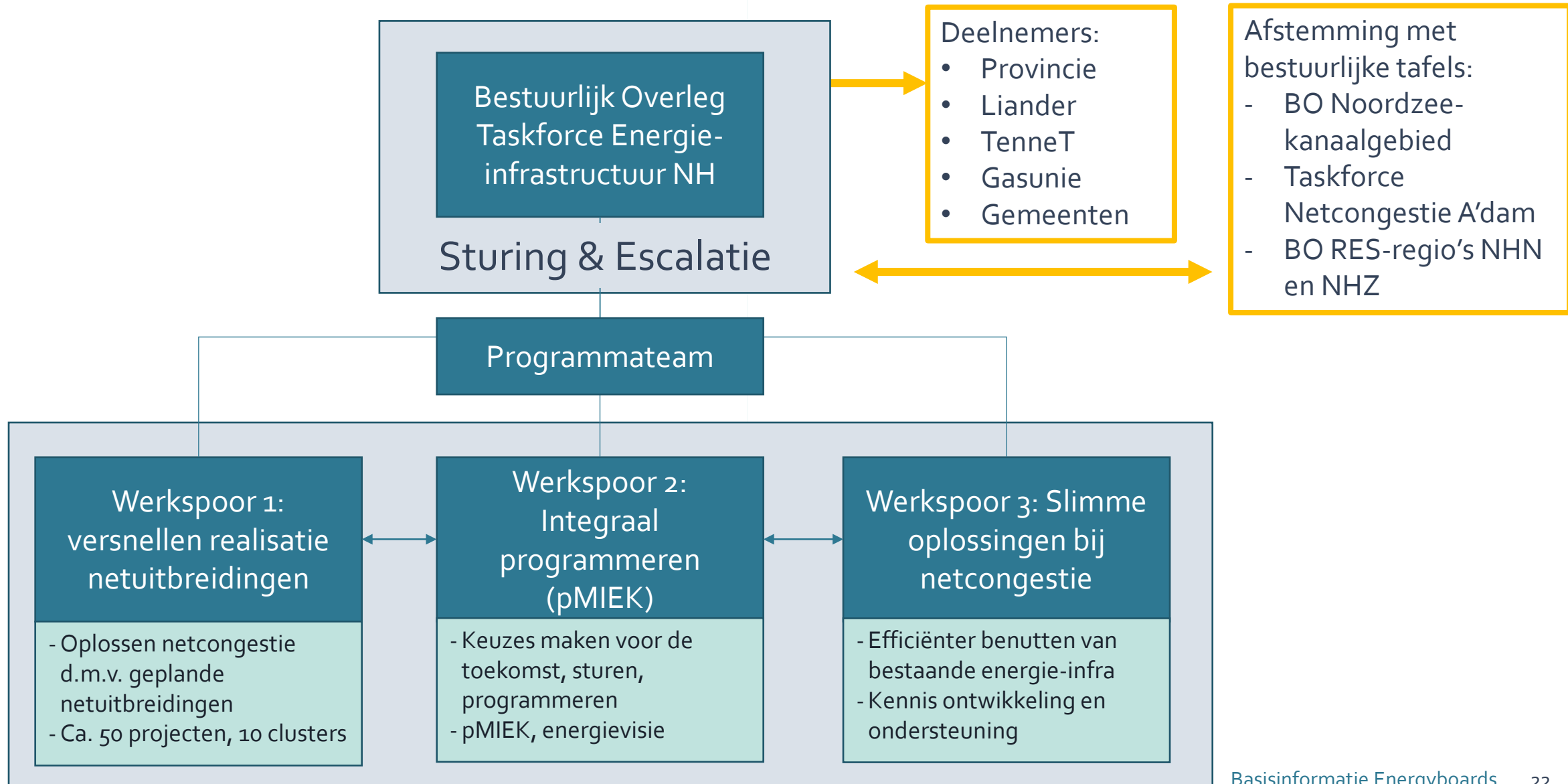
Waardevol netwerk

Kennisdelen, inspireren en verbinden:

- Bestuurlijke bijeenkomsten en besluiten
- Bestuurlijk ambassadeur
- Gemeentesecretarissen betrokken
- Bijeenkomsten voor volksvertegenwoordigers: fysiek en webinar
- Ambtelijke FETte werkdagen
- Ambtelijke voorbereiding bestuurlijke besluiten
- Gezamenlijke uitvragen en onderzoeken
- Communicatie en meer.
 - A. Terugkoppeling FETte werkdagen
 - B. Website
 - C. Nieuwsbrieven
 - D. Friese Energiedagen
 - E. LinkedIn.
 - F. Etc.

Noord-Holland (1/2): BO Taskforce Energie-infrastructuur (de Taskforce is de energyboard in Noord-Holland)

Noord-Holland (2/2): Interview Odile Rasch (programmanager BO Taskforce Noord-Holland)

Sinds 2023 is Odile Rasch is onafhankelijk programmamanager van de Taskforce Noord-Holland (de energyboard in Noord-Holland). We vroegen haar waar ze trots op is binnen hun uitvoering, waar de verbeterpunten liggen en waar ze op hoopt voor de toekomst.

Waar ben je trots op in jouw energyboard?

“Dat we de rust bewaard hebben in moeilijke tijden. Door onze governance staat iedereen in contact met elkaar en bouwen we aan wederzijds begrip.”

Wat is je belangrijkste inzicht van de afgelopen periode?

“Ik denk dat scherpere bespreekpunten agenderen in iedere energyboard of bestuurlijk overleg beter werkt. Durf conflicten en tegenstellingen te belichten. Als je dat allemaal ambtelijk gladstrijkt, weten bestuurders nooit wat er daadwerkelijk speelt.”

Wat zijn jullie aandachtspunten voor doorontwikkeling?

“We streven continu naar verbetering en blijven kritisch. Zo hebben we bijvoorbeeld onderwerpen die ter informatie op de agenda stonden verplaatst naar een online bestuurlijk uurtje. Daardoor blijft er meer tijd over voor het echte goede gesprek aan de bestuurlijke tafel.”

Wat raad je andere provincies aan?

“Werk met een ‘spoorboekje’ aan de uitbreiding van het elektriciteitsnet. Als het proces goed beschreven staat dan loopt zo’n proces als een estafette: iedereen weet dan wanneer hij klaar moet staan om het stokje over te nemen. Winstwaarschuwing : samenwerken gaat niet vanzelf, er blijft begeleiding nodig.

En zorg dat je de voorbereiding van ieder bestuurlijk overleg doet samen met alle belanghebbenden. Dus provincie, gemeenten, netbeheerders en industrie. En evalueer elke keer of het voldoende scherp was en voldoende heeft opgeleverd.

Waar hoop je op voor de toekomst?

“Ik hoop op nog meer echte samenwerking, niet meer alleen vanuit eigen rol en mandaat, maar een stap daar voorbij. Elkaar nog beter leren begrijpen, aanspreken en toelaten. Zo maken we versnelling mogelijk voor iedereen.”

Odile Rasch